

ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola 2004. tavasz  
**IR-MR 320 Irodalomszociológia**  
**Somlai Péter**

**Előadások:**

február 25.

március 24.

április 28.

május 19.

mindig szerda, 16 óra

Műk 4/A IV. emelet, az irodalomtörténeti könyvtár olvasóterme

**Az előadások tematikája**

**A. Általános szociológia**

**A szociológia szemléletmódja:** a szociológia tárgya, kapcsolódásai más tudományokhoz; szociológiai elméletek és módszertanok

**Népesedési folyamatok:** születések, termékenység, házasodás, halálozás, reprodukció; történeti és jelenkori népesedési tendenciák Magyarországon és a világban; nemek és nemzedékek demográfiai, szociológiai vizsgálata

**Településszerkezet:** a magyar településszerkezet változásai a 20. században; a városiasodás új jelenségei a világon és Magyarországon; regionalizmus

**A gazdaság szociológiája:** termelés, elosztás, fogyasztás; munkamegosztás és tulajdon; a gazdasági szervezetek szociológiája; állam és piac a kapitalizmusban és a szocializmusban; gazdasági növekedés az ipari és posztindusztriális társadalmakban; gazdasági rendszerváltás Kelet-Európában és Magyarországon

**Egyenlőtlenség, rétegződés és osztályszerkezet:** társadalmi csoportok, osztályok és rétegek; modernizáció és funkcionális differenciálódás; a társadalmi mobilitás fogalma és fajtái; szegénység és egyenlőtlenség a modern társadalmakban; társadalmi mozgalmak és közélet

**Uralom és kormányzat – a politikai élet szociológiája:** az uralom fajtái és a legitim uralom típusai; az állam és a pártok szociológiája; közvélemény, nyilvánosság és demokrácia; a politikai rendszer változásai Magyarországon

**Kisebbségek:** a faji és etnikai kérdés a történelemben; a cigányok és a cigánykérdés Magyarországon; nemzetek és nacionalizmusok; a zsidók és az antiszemitizmus

**Család, rokonság, kortárs csoport:** a családi élet funkciói és szerkezetei; nukleáris család és rokonság; az elsődleges szocializáció menete, szakaszai; a kortársak szerepe az egyedfejlődésben

**Iskolai szocializáció:** a tanulás modelljei; a nevelés és a kulturális tőke újratermelése; a iskolarendszer és az iskolákon belüli világ – „rejtett tanterv” és csoportszerkezet

**Devianciák:** a normatív rend – szabályok konstrukciója és követése; a konformitás fokozatai; a devianciák előfordulása, statisztikája; egyes devianciák a mai Magyarországon; a „címkézés” folyamatai

**Világrendszer és globalizáció:** világgazdasági folyamatok – centrum és periféria a modern világrendszerben; „a fejletlenség kifejlődése”; a médiák globalizációja

Ajánlott olvasmány:

ANDORKA Rudolf, *Bevezetés a szociológiába*, Bp., Osiris Kiadó, 1977.

## **B. Kultúra, művészet, társadalom**

**Kultúra és társadalom:** kultúra és civilizáció; magaskultúra, műveltség, tömegkultúra; a tudomány differenciálódása és a „két kultúra” elmélete; kulturális univerzalizmus és relativizmus; a posztmodern és a multikulturalizmus

**Kulturális egyenlőtlenségek:** a kultúra szerepe az osztálytagozódásban és rétegződésben; a kultúra mint életmód; a kulturális javak eloszlása; a tőkefajta és a kultúra mint tőke; a kulturális egyenlőtlenségek átörökítése

**Tömegkommunikáció és nyilvánosság:** a tömegkommunikáció közegei és eszközei a sajtótól az elektronikus médiumokon át az internetig; a propaganda, a reklám és a kultiváció elmélete; a társadalmi látásviszonyok alakulása és a nyilvánosság

**Művészet- és irodalomszociológia:** a művészek és írók társadalmi helyzete a modern társadalmakban; a műalkotások és irodalmi művek tartalmi és formai jellemzőinek társadalmi összefüggése; az „irodalmi műveltség” – kiadás és terjesztés, könyvkultúra, kritika, közönség

---

### **Követelmények**

A hallgatók recenziót írnak egy szabadon választott szociológiai munkáról.

#### **Ajánlott irodalomjegyzék recenzálásra**

##### **Tömegkultúra, kultúrakutatás, művészetelmélet**

Max HORKHEIMER, Theodor Wiesengrund ADORNO, *A felvilágosodás dialektikája*, Bp., Gondolat–Atlantisz, 1990.

Theodor Wiesengrund ADORNO, *A művészet és a művészetek*, Bp., Helikon, 1998.

David RIESMAN, *A magányos tömeg*, Bp. (több kiadás).

Michael S. STEWART, *Daltestvérek. Az oláh cigány identitás és közösség továbbélése a szocialista Magyarországon*, Bp., T-Twins, 1994.

Abraham MOLES, *A giccs*, Bp., Háttér Kiadó, 1996.

KAPITÁNY Ágnes, KAPITÁNY Gábor, *Beszélő házak*, Bp., Kossuth Kiadó, 2000.

##### **Tömegkommunikáció, nyilvánosság**

Jürgen HABERMAS, *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása*, Bp., Századvég, 1993.

Christopher LASCH, *Az önimádat társadalma*, Bp. (több kiadás).

George GERBNER, *A média rejtett üzenete*, Bp., MTA–ELTE, 2000.

Pierre BOURDIEU, *Előadások a televízióról*, Bp., Osiris, 2001.

##### **Irodalomszociológia**

Leo LÖWENTHAL, *Irodalom és társadalom*, Bp., Gondolat Kiadó, 1973.

KAMARÁS István, *Utánam olvasó! A Mester és Margarita fogadtatása, értelmezése és hatása Magyarországon*, Bp., Múzsák, 1986.

*Szó – művészet – társadalom*, szerk. LŐRINCZ Judit, Bp., Múzsák, 1993.

*Józsa Péter emlékkönyv*, szerk. S. NAGY Katalin, Bp., BME Szociológiai Tanszék, 1995.

SZEKERES Melinda, *A populáris regények világa*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 1998.

KAMARÁS István, *Olvasó a határon*, Bp., Pont, 2002.

NAGY Attila, *Háttal a jövőnek? Középiskolások olvasás- és művelődésszociológiai vizsgálata*, Bp., Gondolat, 2003.